

Den senaste utvecklingen inom tillfällig anställning: sysselsättningstillväxt, löner och övergångar

Sammanfattning

Inledning

I den här rapporten ges en bred överblick över situationen när det gäller tillfällig anställning i 27 EU-medlemsstater (Kroatien omfattas inte). Med hjälp av uppgifter från EU:s arbetskraftsundersökning för perioden 2001–2012 redovisas den senast utvecklingen inom tillfällig anställning, före och efter den ekonomiska krisen. I rapporten beräknas löneklyftan mellan tillfälligt och fast anställda arbetstagare med hjälp av 2010 och 2006 års uppgifter från inkomststrukturundersökningen Structure of Earnings Survey (SES). Vidare görs en innovativ empirisk analys av löneklyftorna inom företag. Dessutom granskas övergångar på arbetsmarknaden från tillfälliga anställningar till fasta anställningar och till arbetslöshet med hjälp av uppgifter från EU:s statistik om inkomst- och levnadsförhållanden för perioden 2006–2012.

Sammanhang

Under 1980-talet ledde en växande strukturell arbetslöshet och globalkonkurrens till krav på större flexibilitet på arbetsmarknaderna, vilket resulterade i reformer av lagstiftningen om anställningsskydd. Detta i sin tur ledde till att tillfälliga anställningsavtal blev vanligare under 1980- och 90-talen i många europeiska länder. Under det senaste årtiondet har denna trend fortsatt i ett flertal länder där man genomfört reformer av anställningsskyddet för att underlätta användningen av tillfälliga anställningsavtal. Några av dessa reformer har väckt farhågor om segmentering av de europeiska arbetsmarknaderna, eftersom många länder antog så kallade tvåtredjedelsreformer av lagstiftningen om anställningsskydd för att underlätta tillfälliga anställningar, samtidigt som reglerna kring fast anställning till stor del förblev oförändrade.

Resultat

- De tillfälliga anställningarna ökade med 25 procent i de 27 undersökta EU-länderna mellan 2001 och 2012, medan de fasta anställningarna ökade med 7 procent. Tillfälliga anställningar stod för

nästan 4,5 miljoner av nettoökningen på 14,5 miljoner arbetstagare, vilket innebar att andelen tillfälliga anställningar ökade från 11,2 till 12,8 procent. Polen, Tyskland, Italien, Frankrike och Nederländerna stod för en stor del av den absoluta ökningen av andelen tillfälliga anställningar i de 27 EU-länderna. Samtidigt minskade denna andel i en tredjedel av medlemsstaterna, framför allt i Spanien.

- Både den tillfälliga och fasta sysselsättningen minskade i liknande takt mellan 2008 och 2012 i EU, men antalet tillfälliga anställningsavtal ökade och antalet fasta anställningsavtal minskade i många europeiska länder under perioden.
- När de ekonomiska framtidsutsikterna är osäkra rekryterar arbetsgivarna i de 27 undersökta EU-länderna en större andel nyanställda med tillfälliga avtal (upp till 50 procent mellan 2010 och 2012 jämfört med 40 procent 2002). Under 2012 var denna andel omkring 80 procent i Spanien och Polen.
- Sannolikheten att erbjudas ett tillfälligt anställningsavtal är högre för arbetstagare med lägre utbildning, utlänningar, deltidsanställda och arbetstagare inom jordbruket och vissa servicebranscher. Den är mycket högre bland unga arbetstagare, även om åldern, som är en viktig faktor för att beräkna förekomsten av tillfällig anställning, verkar vara mindre avgörande i Central- och Östeuropa än på annat håll. Erfarenheter av arbetslöshet ökar oddsen för att man senare ska få ett tillfälligt anställningsavtal, något som ytterligare förstärks av den ekonomiska krisen.
- I de 19 medlemsstater som helt omfattas av SES ligger de tillfälligt anställdas löner i genomsnitt 19 procent under de fast anställdas. Löneklyftorna är till de tillfälligt anställdas nackdel i alla dessa länder utom Estland – i Luxemburg,

Polen, Nederländerna, Portugal och Ungern är klyftorna på över 30 procent. Klyftorna är större i länder med en större andel tillfälliga anställningar, vilket tyder på en segmentering av arbetsmarknaden. Hur mycket lägre de tillfälligt anställdas löner är varierar med lönenivåerna. Skillnaden är som störst i botten av löneskalan, men minskar i takt med att lönerna ökar, och bland de högvärlönde kan den till och med bli till de tillfälligt anställdas fördel.

- När man kontrollerar uppgifterna för andra faktorer som påverkar löner (som utbildning och ekonomisk sektor) minskar den europeiska genomsnittliga justerade löneklyftan till 6 procent, fortfarande till de tillfälligt anställdas nackdel. Denna justerade löneklyfta finns i alla länder utom i de tre baltiska staterna och Rumänien, där klyftan är till de tillfälligt anställdas fördel. Klyftan finns också mellan korttidsanställda i de flesta länderna, vilket tyder på att de lägre lönerna för tillfälligt anställda inte bara beror på att de är anställda kortare tid.
- Det finns också en genomsnittlig ojusterad negativ löneklyfta i samband med statusen som tillfälligt anställd inom företagen i alla länder utom Litauen. Denna klyfta är på 14 procent, vilket alltså är lägre än den genomsnittliga ojusterade övergripande löneklyfta på 19 procent som nämndes ovan. Löneklyftan inom företagen är mindre i de flesta länderna (särskilt i Frankrike, Grekland, Polen, Spanien och Litauen). Det innebär att de tillfälligt anställdas lägre löner beror på löneskillnader både inom och mellan företag, vilket ger stöd till teorin om en delad arbetsmarknad, enligt vilken tillfälligt anställda oftare arbetar i företag som betalar relativt sett lägre löner.
- Analyser på företagsnivå tyder på att löneklyftan inom företag minskar när företaget kontrolleras offentligt eller sysselsätter en hög andel kvinnor, medan den ökar när företagen har en hög andel tillfälligt anställda, vilket kanske återspeglar en intern segmentering av arbetsmarknaden på företagsnivå.
- Övergångstakten från sysselsättning är högre bland tillfälligt anställda än bland fast anställda i alla länderna. Den klyftan ökade markant i och med krisen. Övergångstakten från tillfälliga till fasta anställningar i hela EU minskade från

28 procent mellan 2005 och 2006 till 20 procent mellan 2011 och 2012. Under den sistnämnda perioden var övergångstakten mindre än 20 procent i Frankrike, Nederländerna, Spanien, Grekland, Italien och Polen. Dessa länder kännetecknas alla av en relativt hög grad av tillfälliga anställningar, vilket även detta tyder på en segmentering av arbetsmarknaden.

Slutsatser

Den relativa omfattningen av tillfälliga anställningar fortsatte att öka i de 27 undersökta EU-länderna mellan 2001 och 2012. Trenden har inte varit genomgående i alla medlemsstater, men från och med krisens början blev den mer homogen, och tillfälliga anställningsavtal har under de senaste åren använts i allt större utsträckning av arbetsgivare vid rekryteringen av nya anställda.

Tillfälligt anställda tjänar generellt sett mindre än sina fast anställda motsvarigheter. En negativ löneklyfta till nackdel för tillfälligt anställda kan konstateras i de flesta länderna även när man kontrollerar för andra faktorer eller när man begränsar urvalet till korttidsanställda arbetstagare.

Flera forskningsrön pekar mot att det finns en segmentering av arbetsmarknaden i de flesta EU-länderna. Löneklyftan tenderar att vara större i länder med en högre andel tillfälligt anställda. Tillfälligt anställda tjänar också mindre än sina fast anställda motparter i samma företag, även om klyftan är mindre, vilket tyder på att en del av den sammanlagda löneklyftan beror på löneskillnader mellan företagen. Detta ger stöd till teorin om en delad marknad, som säger att tillfälligt anställda mer sannolikt arbetar i företag som betalar lägre löner och förklarar varför den sammanlagda löneklyftan tenderar att vara större i länder med en högre andel tillfälligt anställda.

Det faktum att övergångar från tillfälliga till fasta anställningar är mindre vanliga i länder med en högre andel tillfälligt anställda pekar också mot en segmentering av arbetsmarknaden. Studien väcker frågor om karriärutsikterna för de tillfälligt anställda, särskilt mot bakgrund av den nuvarande situationen på arbetsmarknaden. Övergångar från sysselsättning blir allt vanligare medan övergångar till fast anställning har blivit allt svårare under de senaste åren, vilket väcker frågor om i vilken omfattning de tillfälliga anställningarna underlättar karriärframsteg.

Mer information

Rapporten *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions* (Den senaste utvecklingen inom tillfällig anställning: sysselsättningsstillväxt, löner och övergångar) hittar du på <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

För mer information, kontakta forskningsledare Carlos Vacas-Soriano på cva@eurofound.europa.eu.